

Liana HURSKA-KOWALCZYK 

Uniwersytet Szczeciński, Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie, Polska

Rola zjednoczenia opozycyjnego „Ludowa Rada Ukrainy” w Euromajdanie

Role of the Opposition Union “People’s Council of Ukraine” in Euromaidan

• Abstrakt •

Celem artykułu jest przeanalizowanie roli zjednoczenia deputowanych ludowych „Ludowa Rada Ukrainy” w Euromajdanie. W artykule została przedstawiona periodyzacja Euromajdanu według kryterium ustosunkowania uczestników protestów do władz oraz kontekst utworzenia zjednoczenia „Ludowa Rada Ukrainy”. Zostały również omówione działania podjęte przez „Ludową Radę Ukrainy” podczas Euromajdanu. W celu realizacji zamierzenia badawczego zastosowano metody: historyczną, systemową i case study.

Słowa kluczowe: Ukraina; Euromajdan; protesty; opozycja polityczna

• Abstract •

The aim of the article is to analyze the role of the union of people’s deputies “People’s Council of Ukraine” in Euromaidan. The article presents the periodization of Euromaidan according to the criterion of protest participants’ attitude towards the authorities. The context for the establishment of the “People’s Council of Ukraine” was defined. Actions taken by the “People’s Council of Ukraine” during Euromaidan were also discussed. In order to implement the research objective, the following methods were used: historical, systemic, and case study.

Keywords: Ukraine; Euromaidan; protests; political opposition

Wstęp

Decyzja władz Ukrainy o rezygnacji z podpisania umowy stowarzyszeniowej między Ukrainą a Unią Europejską (UE) wywołała oburzenie społeczne, które przekształciło się w masowe protesty trwające od listopada 2013 do lutego 2014 roku. Zostały one określone jako Euromajdan/Majdan, gdyż ich epicentrum stał się plac Niepodległości

w Kijowie, ujmowany w języku ukraińskim jako majdan Niepodległości. Euromajdan został również określony jako „rewolucja godności” (Rudenko, Sarakhman, 2020).

W konsekwencji Euromajdan zadał nieoczekiwany cios rządowi prezydenta Wiktora Janukowycza (2010–2014) oraz uczynił swoimi głównymi beneficjentami opozycyjne partie parlamentarne (Leshchenko, 2013), mimo że nie były one jego inicjatorami. Opozycyjne partie parlamentarne (Zjednoczenie Ogólnoukraińskie „Bat’kiwszczyna” („Bat’kiwszczyna”), Ukraiński Demokratyczny Sojusz na rzecz Reform Witalija Kliczki (UDAR) oraz nacjonalistyczne Zjednoczenie Ogólnoukraińskie „Swoboda” („Swoboda”))¹ na czele ze swoimi liderami (Arsenij Jaceniuk² – „Bat’kiwszczyna”, Witalij Kliczko – UDAR, Ołeh Tiahnybok – „Swoboda”) dołączyły do protestów rozpoczętych przez aktywne podmioty życia społecznego (dziennikarzy, młodzież studencką, organizacje pozarządowe itp.). Jednakże żaden z liderów partii opozycyjnych nie wziął na siebie roli przywódcy Euromajdanu (Way, 2019).

Od początku do końca protestów władze nie wyrażały gotowości do zawarcia kompromisu z ich uczestnikami, lecz podejmowały działania wyłącznie w kierunku eskalacji napięcia. Opozycja była przekonana, że W. Janukowycz nie ustąpi dobrowolnie ze stanowiska na skutek protestów (Hale, 2015, s. 236). W związku z tym liderzy opozycji uznali, że należy kontynuować Euromajdan aż do wyborów prezydenckich w 2015 roku (lub do ewentualnych przedterminowych wyborów głowy państwa). Wychodzili oni z założenia, że Majdan powinien pełnić funkcję mobilizacji społeczeństwa na rzecz ich kampanii wyborczej (Panchyshyn, 2014). Opozycjoniści polityczni byli także przekonani, że w celu rozładowania napięcia między władzami a uczestnikami Euromajdanu w perspektywie krótkofalowej należy ograniczyć kompetencje prezydenta na rzecz parlamentu, przywracając redakcję Konstytucji z 2004 roku³. Ostatecznie ten główny postulat opozycji politycznej stał

¹ W Radzie Najwyższej Ukrainy zajęły one opozycyjne stanowisko wobec prezydenta Wiktora Janukowycza oraz jego rządu ukształtowanego przez Partię Regionów i Komunistyczną Partię Ukrainy (KPU) po wyborach parlamentarnych w 2012 r.

² Przywódczyni „Bat’kiwszczyny” Julia Tymoszenko została skazana i uwięziona w 2011 r. W trakcie Euromajdanu partia była reprezentowana przez Arsenija Jaceniuka. Pełnił on funkcję przewodniczącego frakcji „Bat’kiwszczyna” w Radzie Najwyższej Ukrainy po wyborach parlamentarnych z 2012 r.

³ Konstytucja Ukrainy uchwalona w 1996 r. wprowadziła półprezydencką formę rządów o szerokich kompetencjach głowy państwa, tzw. republikę prezydencko-parlamentarną. Zgodnie ze zmianami konstytucyjnymi z 2004 r. (były one efektem kompromisu zawartego między władzą a opozycją podczas „pomarańczowej rewolucji”) zostały ograniczone kompetencje prezydenta w zakresie władzy wykonawczej. Główną rolę w powoływaniu rządu, mianowaniu premiera zaczął odgrywać parlament (wprowadzono tzw. republikę parlamentarno-prezydencką przy zachowaniu półprezydenckiej formy rządów). Po wygranej w wyborach prezydenckich W. Janukowycza Sąd Konstytucyjny we wrześniu

się podstawą *Ugody o uregulowaniu kryzysu na Ukrainie* zawartej między prezydentem W. Janukowyczem a liderami trzech opozycyjnych partii parlamentarnych za pośrednictwem misji dyplomatycznej UE 21 lutego 2014 roku (*Uhoda pro vrehuliuvannia kryzy v Ukraini*, 2014).

Podczas Euromajdanu opozycja polityczna podjęła szereg działań w celu zmobilizowania społeczeństwa do udziału w protestach antyrządowych. Każdej niedzieli na placu Niepodległości w Kijowie partie opozycyjne organizowały wiece ludowe (odbywały się one również w innych dniach tygodnia, kiedy miały miejsce ważne wydarzenia), w trakcie których politycy opozycyjni, aktywiści społeczni, działacze kultury, politycy z zagranicy przemawiali do protestujących ze sceny. Opozycjoniści polityczni zachęcali protestujących do blokowania siedzib instytucji rządowych; organizowali też pochody, pikety pokojowe, wyjazdy pod domy sprawujących władzę. Przywódcy opozycji parlamentarnej byli przekonani, że Euromajdan powinien w pokojowy sposób wywierać presję na władzę, by uwzględniła ona żądania protestujących, które *de facto* zostały sformułowane i wyartykułowane w trakcie wieców ludowych przez polityków opozycyjnych. Liderzy opozycji opracowali i ogłosili podczas wieców niedzielnych plany działań dla protestujących, wystąpili również w roli komunikatorów Euromajdanu, reprezentując go na forum parlamentu i na arenie międzynarodowej. Członkowie opozycyjnych partii politycznych w imieniu uczestników Euromajdanu przeprowadzili także negocjacje z władzami. W celu koordynacji protestów i kontroli działań protestujących opozycja polityczna utworzyła na Majdanie Sztab Sprzeciwu Narodowego oraz Zjednoczenie Ogólnoukraińskie „Majdan” (ZO „Majdan”). W ostatniej fazie Euromajdanu, w której doszło do ostrych starć między protestującymi a funkcjonariuszami jednostek siłowych, opozycja założyła zjednoczenie deputowanych ludowych „Ludowa Rada Ukrainy” (LRU).

Celem niniejszego artykułu jest przeanalizowanie roli LRU w Euromajdanie. Została sformułowana następująca hipoteza: opozycyjne partie polityczne powołały zjednoczenie „Ludowa Rada Ukrainy” dla zachowania swojego wpływu na przebieg protestów w końcowej fazie Euromajdanu. Dla osiągnięcia celu badawczego i weryfikacji hipotezy zostaną zastosowane następujące metody: historyczna, systemowa, case study. Zarysowany problem badawczy został podjęty w pracach naukowych: Wadyma Denysenka (Denysenko, 2021), Henry’ego Hale’a (Hale, 2015), Andrew Wilsona (Wilson, 2014), Lucana Waya (Way, 2019) oraz innych.

2010 r. unieważnił zmiany konstytucyjne z 2004 r. i przywrócił redakcję Konstytucji Ukrainy z 1996 r., rozszerzając w ten sposób kompetencje prezydenta. Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Ukrainy zostało podważone przez Komisję Wenecką (*Vysnovok „Pro konstytutsiinu sytuatsiinu v Ukraini”*, 2010).

Periodyzacja Euromajdanu

Biorąc pod uwagę kryterium ustosunkowania uczestników protestów do władz, można je podzielić na trzy etapy: 1) 21–29 listopada 2013 roku – happeningowy młodzieżowy Euromajdan; 2) 30 listopada 2013–15 stycznia 2014 roku – przekształcenie Euromajdanu w masowe protesty antyrządowe; 3) 16 stycznia–21 lutego 2014 roku – radykalizacja antyrządowych protestów, starcia uczestników z funkcjonariuszami jednostek siłowych. Przejście od jednego etapu do następnego było spowodowane eskalacją konfliktu ze strony władz.

Według badań zrealizowanych przez Centrum Badań Społecznych i Pracowniczych (CBSP) 12% akcji protestacyjnych przeprowadzonych w ramach Euromajdanu miało charakter przemocowy; 24% – konfrontacyjny; 64% – pokojowy. Wśród organizacji społecznych w wydarzeniach z zastosowaniem przemocy najbardziej aktywnie uczestniczył skrajnie prawicowy „Prawy Sektor”. Środki masowego przekazu odnotowały jego udział w 16% akcji Majdanu, w których użyto przemocy. Następna w kolejności była skrajnie prawicowa partia „Swoboda”, zauważona przez media w 10% takich akcji. Inne partie opozycyjne (w tym UDAR i „Bať’kiwszczyna”) uczestniczyły w zaledwie 3% wydarzeń z użyciem przemocy w okresie Euromajdanu (Ishchenko, 2015). Starcia między protestującymi a funkcjonariuszami jednostek siłowych kończyły się poważnymi obrażeniami po obydwu stronach (w większym zakresie zranieni zostali demonstranci), aresztowaniami, a także zaginięciem aktywistów akcji protestacyjnych (Zadorozhnii, 2014, s. 954). W pierwszym etapie protesty były *stricte* pokojowe, cechowały się sprzeciwem wobec decyzji rządu o zawieszeniu integracji Ukrainy z UE. Wśród protestujących dominowała młodzież studencka, która organizowała akcje happeningowe. Przykładowo studenci napisali na stumetrowym płótnie list do W. Janukowycza, w którym uzasadnili konieczność podpisania umowy stowarzyszeniowej między Ukrainą a UE. 27 listopada 2013 roku siedmiotysięczna kolumna protestujących dostarczyła go Prezydentowi (*Studenty pederady stometrowy list iz vymohamy yevrointehratsii na Bankovu*, 2013). Jednocześnie, począwszy od 24 listopada, opozycja polityczna organizowała swoje wiece na placu Europejskim w Kijowie. Z kolei już 26 listopada liderzy opozycyjnych partii parlamentarnych podjęli decyzję o dołączeniu do Euromajdanu na placu Niepodległości, wyrażając zgodę na nieużywanie symboliki partyjnej (*Mistsia Revoliutsii Hidnosti: Yevropeiska ploshcha (vkhid do Ukrainskoho domu)*, 2022). W tym okresie uczestnicy Euromajdanu wraz z opozycją polityczną żądali od władz: 1) podpisania umowy stowarzyszeniowej z UE; 2) zdymisjonowania rządu na czele z Mykołą Azarowym, który 21 listopada uchwalił rozporządzenie o zawieszeniu procesu podpisania umowy stowarzyszeniowej między Ukrainą a UE (*Slava Nebesnii Sotni*, 2022). Podczas

szczytu Partnerstwa Wschodniego w Wilnie (28–29 listopada 2013 roku) prezydent W. Janukowycz ostatecznie zrezygnował z podpisania umowy stowarzyszeniowej z UE. W celu zdławienia protestów władze podjęły decyzję o zastosowaniu siły wobec demonstrantów. Pierwsza próba w tym zakresie została podjęta 30 listopada, kiedy o godzinie czwartej nad ranem na placu Niepodległości funkcjonariusze specjalnej jednostki milicji „Berkut” rozpędzili studenckie miasteczko namiotowe. W wyniku działań „Berkuta” ucierpiało kilkudziesięcioro uczestników protestu (*Khronika Evromaidana: Revoliutsiia nachynaetsia s yelky*, 2013). Następnie władze konsekwentnie podejmowały próby siłowego stłumienia Euromajdanu, których apogeum było rozstrzelanie dziesiątków protestujących 18–20 lutego 2014 roku.

Przemoc ze strony władzy wobec protestujących spowodowała przekształcenie Euromajdanu z wiecu poparcia na rzecz podpisania umowy stowarzyszeniowej między Ukrainą a UE w masowe protesty antyrządowe. W dniu 30 listopada 2013 roku na placu Michajłowskim w Kijowie odbył się stutysięczny protest przeciwko represji studentów, podczas którego zaczęły się tworzyć jednostki Samoobrony (już w ciągu jednego tygodnia liczyły one 4 tys. osób) (*Nachalo maidana v Kyieve*, 2013). Następnie doszło do umasowienia i aktywizacji protestów zarówno w Kijowie, jak i większej części regionów Ukrainy⁴. Na tym etapie opozycja polityczna usiłowała kontrolować i koordynować Euromajdan. W tym celu powołała Sztab Sprzeciwu Narodowego oraz ZO „Majdan” (Hurska-Kowalczyk, 2022, ss. 173–186). Sztab Sprzeciwu Narodowego opozycja utworzyła 1 grudnia 2013 roku. Według założeń liderów opozycji w krótkofalowej perspektywie Sztab miał się stać centrum koordynacyjnym Euromajdanu. Natomiast w perspektywie długofalowej miałyby on koordynować działania aktywistów opozycyjnych w całym państwie pod kątem przyszłych wyborów prezydenckich (*Opozytsiini lidery oholosyly plan dii shtabu natsionalnoho sprotyvu*, 2013). ZO „Majdan” zostało założone podczas niedzielnego wiecu 22 grudnia 2013 roku. Według liderów opozycji ZO „Majdan” miał się stać organizacją, która mobilizowałaby społeczeństwo do udziału w Euromajdanie aż do wyborów prezydenckich, przeprowadziłaby kampanię wyborczą dla kandydatów opozycyjnych partii i obserwowałaby przebieg wyborów (*Opozytsiia spodiwaietsia, shcho Maidan stoiatyme do prezydentyskykh vyboriv*, 2014). Za pośrednictwem Sztabu Sprzeciwu Narodowego i ZO „Majdan” opozycja sformułowała, wyartykułowała i rozpropagowała postulaty Euromajdanu wobec władz. Żądano m.in. zaprzestania represji wobec protestujących, dymisji rządu M. Azarowa, dymisji prezydenta

⁴ Według wyników badań sondażowych przeprowadzonych przez „Inicjatywy Demokratyczne” prawie rok od rozpoczęcia Euromajdanu od 9 do 18 października 2014 r. w Euromajdanie wzięło udział 20% ludności Ukrainy (*Richnytsia Maidanu – opytuvannia hromadskoi ta ekspertnoi dumky*, 2014).

i rozpisania przedterminowych wyborów głowy państwa, rozwiązania parlamentu i przeprowadzenia przedterminowych wyborów do Rady Najwyższej Ukrainy, przywrócenia Konstytucji w redakcji z 2004 roku, podpisania umowy stowarzyszeniowej między Ukrainą a UE, uwolnienia więźniów politycznych, w tym Julii Tymoszenko. Opozycja organizowała też wiece niedzielne, pikiety, pochody, blokady budynków rządowych itp.; opracowała plany działań dla protestujących; komunikowała się z państwami świata demokratycznego; organizowała wizyty na Majdanie zagranicznych delegacji państw członkowskich UE, Stanów Zjednoczonych, Gruzji (Hariaha i in., 2014).

Trzecia faza Euromajdanu rozpoczęła się po 16 stycznia 2014 roku. Cechowała się wysokim stopniem radykalizmu nastrojów i działań wśród protestujących. Za eskalację konfliktu, podobnie jak 30 listopada 2013 roku, odpowiadała władza. 16 stycznia 2014 roku Rada Najwyższa Ukrainy z naruszeniem regulaminu (poprzez podniesienie rąk, bez debaty parlamentarnej oraz bez wykorzystania systemu do głosowania „Rada”) uchwalała ustawy, które ograniczały prawa i wolności obywateli, szczególnie wolność wypowiedzi oraz zebrań – tzw. ustawy dyktatorskie. Ustawy te rozszerzały możliwości władzy w zakresie prześladowań uczestników protestów antyrządowych. Zostały one podpisane przez prezydenta W. Janukowycza już następnego dnia po ich uchwaleniu, 21 stycznia opublikowane w dzienniku ustaw „Głos Ukrainy”, a 22 stycznia weszły w życie. Na mocy tych ustaw władze zwiększyły przemoc oraz represje wobec protestujących.

Uwarunkowania utworzenia zjednoczenia deputowanych ludowych „Ludowa Rada Ukrainy”

Podczas niedzielnego wiecu 19 stycznia 2014 roku, który odbył się po uchwaleniu tzw. ustaw dyktatorskich, protestujący zażądali od przywódców opozycji parlamentarnej wskazania jednego lidera protestów, który poprowadziłby ich do starcia z władzą, biorąc na siebie pełną odpowiedzialność za wszystkie decyzje i działania (Zavhorodnia, 2014). Ze sceny na placu niepodległości A. Jaceniuk odpowiedział, że liderem Majdanu jest naród ukraiński (Tyshchuk, 2014). Przedstawiciele opozycji odmówili uczestnikom Euromajdanu wytypowania jednego lidera i wezwali ich do kontynuacji protestów w pokojowy sposób. Spowodowało to wzrost wpływu na protestujących skrajnie prawicowych ugrupowań (przede wszystkim „Prawego Sektora”), które doprowadziły ich do starć z jednostkami siłowymi.

Podczas tego wiecu liderzy trzech opozycyjnych frakcji parlamentarnych potępili ze sceny Majdanu na placu Niepodległości ustawy uchwalone przez parlament

16 stycznia 2014 roku, odwołując się do art. 22 Konstytucji Ukrainy, który zakazuje ograniczania obowiązujących praw i wolności obywatelskich (Konstytutsiia Ukrainy, s. 9). Podkreślili oni, że ustawy te są sprzeczne z art. 34 Konstytucji Ukrainy, który gwarantuje prawo do wolności poglądów i wypowiedzi, oraz z art. 39 zapewniającym wolność pokojowych zgromadzeń (Konstytutsiia Ukrainy, s. 12, 14). Opozycja stwierdziła, że władze, uchwalając ustawy ograniczające wolność wypowiedzi oraz pokojowych zgromadzeń, „zlikwidowały demokrację na Ukrainie oraz dokonały przewrotu państwowego, którego celem jest obalenie ładu konstytucyjnego w państwie i zniszczenie podstaw ludowładztwa i parlamentaryzmu” (*Plan dii Maidanu: Alternatyvni Rada, uriad, Konstytutsiia i militsiia*, 2014). Liderzy opozycji ogłosili również kolejny plan działań: 1) uznanie ustaw z 16 stycznia 2014 roku za nieprawomocne oraz naruszające Konstytucję Ukrainy⁵; 2) powołanie „Ludowej Rady Ukrainy” jako zjednoczenia ludowych deputowanych (opozycyjnych oraz niezrzeszonych, którzy bronią zasad demokracji, konstytucjonalizmu oraz parlamentaryzmu); powołanie rządu ludowego po uprawomocnieniu LRU; 3) przeprowadzenie ogólnonarodowego referendum dotyczącego: wotum nieufności wobec W. Janukowycza oraz jego dymisji ze stanowiska prezydenta; wotum nieufności wobec deputowanych ludowych, którzy zagłosowali za tzw. ustawami dyktatorskimi z 16 stycznia; poparcia dla LRU; przywrócenia konstytucyjnego ładu w państwie; przywrócenia Konstytucji Ukrainy w redakcji z 2004 roku; 4) powołanie Zgromadzenia Konstytucyjnego, które miałoby opracować projekt nowej Konstytucji Ukrainy wprowadzającej system hamulców i równoważeń bilansujący egzekutywę, legislatywę oraz sądownictwo, wzmacniający system samorządu terytorialnego; 5) przeprowadzenie wyborów głowy miejskiej Kijowa oraz kijowskiej rady miejskiej; 6) skierowanie do organów samorządowych podania o utworzenie milicji municypalnej i jednostek samoobrony ludowej; 7) dążenie do uwolnienia i rehabilitacji wszystkich więźniów politycznych, w tym J. Tymoszenko (*Opozytsiia zi stseny zaproponuvala Maidanu novyi plan dii*, 2014). Plan działań zaproponowany przez opozycję uzyskał aprobatę protestujących zgromadzonych na wiecu ludowym Euromajdanu.

Pierwszym krokiem w realizacji powyższego planu działań miało być powołanie przez opozycję LRU (*Ukrainska opozytsiia zaivliaie pro namir stvoryty narodni orhany vlady*, 2014)⁶. Została ona utworzona 22 stycznia 2014 roku. W komunikacie opozycji LRU została określona jako „zjednoczenie deputowanych ludowych Ukrainy:

⁵ Opozycja wezwwała demonstrantów do sabotowania tych ustaw.

⁶ Zjednoczenie „Ludowa Rada” funkcjonowało w parlamencie Ukrainy już w latach 1990–1994. W ten sposób określiła się wówczas demokratyczna antykomunistyczna opozycja parlamentarna (*Narodna rada*, 2023).

członków opozycyjnych frakcji w Radzie Najwyższej Ukrainy («Bat’kiwszczyny», UDAR-u, »Swobody») oraz deputowanych niezrzeszonych broniących Konstytucji, ładu konstytucyjnego, demokracji oraz parlamentaryzmu, a także kontestujących dyktaturę i uzurpację władzy przez reżim Janukowycza” (*V opozytsii proholosyly stvorennia Narodnoi rady*, 2014).

Do LRU weszli deputowani parlamentarnych frakcji opozycyjnych oraz niezrzeszeni pozostający w opozycji wobec W. Janukowycza. Do składu prezydium LRU zostali wybrani liderzy opozycji parlamentarnej: A. Jaceniuk, O. Tiahnybok oraz W. Kliczko (*Rada Narodowa wybrała na członków prezydium Kliczkę, Jaceniuka i Tiahnyboka*, 2014). Podczas zebrania założycielskiego została zatwierdzona *Deklaracja o proklamacji Ludowej Rady Ukrainy*. Głównym celem LRU miała być obrona Konstytucji. W jej planach było powołanie Obywatelskiego Zgromadzenia Konstytucyjnego, które opracowałoby projekt nowej Konstytucji „przywracającej praworządność i porządek prawny, system hamulców i równoważeń między gałęziami władzy, a także wprowadzającej realny samorząd na Ukrainie”. Według *Deklaracji o proklamacji Ludowej Rady Ukrainy* w Autonomicznej Republice Krymu, w każdym obwodzie, w Kijowie oraz Sewastopolu, w innych miastach oraz rejonach „na podstawie frakcji deputowanych opozycyjnych w radach obwodowych, miejskich oraz rejonowych” miały zostać powołane terenowe ludowe rady jako „międzyfrakcyjne zjednoczenia deputowanych”, które wraz z „ogólnonarodową Ludową Radą realizując obronę Konstytucji, praw i wolności obywatela” (*V Ukraini stvoreno Narodnu Radu zamist Verkhovnoi*, 2014).

Kierunki działalności zjednoczenia deputowanych ludowych „Ludowa Rada Ukrainy”

W pierwszej kolejności, według założeń opozycji, działalność LRU miałaby doprowadzić do przywrócenia redakcji Konstytucji z 2004 roku – republiki parlamentarno-prezydenckiej i ograniczenia kompetencji prezydenta w zakresie kształtowania rządu na rzecz parlamentu (Semenovych i in., 2014). Politycy opozyjni uważali, że pomogłoby to zakończyć konfrontację między protestującymi a władzą i osiągnąć pokój w państwie.

Drugim kierunkiem działalności LRU miała być walka z korupcją w państwie. 27 stycznia 2014 roku LRU utworzyła własny Komitet Antykorupcyjny, na którego współprzewodniczących zostali powołani członkowie partii opozycyjnych – Andrij Senczenko („Bat’kiwszczyna”) i Wiktor Czumak (UDAR). Zaleciła ona również ludowym radom obwodowym powołanie odpowiednich komitetów antykorupcyjnych

na poziomie regionalnym. Komitet Antykorupcyjny miał realizować następujące zadania: zbierać oraz systematyzować informacje o działalności korupcyjnej przedstawicieli władzy na wszystkich szczeblach (zarówno centralnym, jak i regionalnym); sporządzać listy funkcjonariuszy publicznych uwikłanych w działania korupcyjne dla międzynarodowych śledztw finansowych; zorganizować oraz przeprowadzić ogólnoukraińską akcję bezterminową mającą na celu walkę z korupcją pod nazwą: „Koniec kradzieży!”; opracować ustawodawstwo antykorupcyjne; opracować projekty ustaw o impeachmentie prezydenta oraz sędziów; opracować projekty ustaw dotyczących odwołania deputowanych ludowych wszystkich szczebli (Tumanova, 2014).

Po trzecie, LRU postawiła przed sobą zadanie dezintegracji proprezydenckiej, prorządowej większości. Zaapelowała do prorządowych deputowanych ludowych i funkcjonariuszy milicji, aby przechodzili na stronę protestujących. W dniu swego założenia LRU podjęła decyzję o zapewnieniu gwarancji bezpieczeństwa dla funkcjonariuszy jednostek siłowych, którzy nie będą wykonywać rozkazów władz dotyczących stosowania przemocy wobec protestujących, a także dla ich rodzin. Analogiczną decyzję LRU podjęła w odniesieniu do deputowanych z frakcji Partii Regionów, którzy wstąpiłiby do jej szeregów (*Bilia Prezydii Narodnoi Rady – Yatseniuk, Tiahnybok ta Klychko*, 2014).

Po czwarte, LRU skierowała apel do aktywistów społecznych, aby skupili wszystkie swoje wysiłki na obronie Majdanu (*Narodna Rada obrala prezydiiu skladi A. Iatseniuka, O. Tiahnyboka ta V. Klychka*, 2014). Powołując się na art. 27 Konstytucji Ukrainy stanowiący, że każdy obywatel posiada prawo do obrony własnego życia i zdrowia; życia i zdrowia innych ludzi przed działaniami niezgodnymi z prawem (Konstytutsiia Ukrainy, s. 10), LRU rekomendowała obywatelom Ukrainy zrzeszanie się w jednostkach samoobrony ludowej „we wszystkich miejscowościach Ukrainy”. Koordynacją tych samoobron miałyby się zajmować: na poziomie regionalnym – regionalne centra koordynacyjne; na poziomie państwa – Ogólnoukraińskie Koordynacyjne Centrum Samoobrony Ludowej. Powołanie jednostek samoobrony miało na celu: obronę życia i zdrowia własnego oraz innych, zapobieganie przestępstwom, zapewnienie porządku publicznego. Z założenia jednostki samoobrony ludowej miałyby działać w ramach prawa Ukrainy i nie zastępować działalności organów odpowiadających za praworządność i zapewnienie ochrony porządku obywatelskiego (*U Budynku profspilok vidbulysia Ustanovchi zbory Narodnoi Rady Ukrainy*, 2014). LRU postanowiła również zorganizować pomoc dla zranionych przez funkcjonariuszy jednostek siłowych uczestników protestów, a także dla rodzin zabitych protestujących (*Bilia Prezydii Narodnoi Rady – Yatseniuk, Tiahnybok ta Klychko*, 2014).

Po piąte, zarówno LRU, jak i Sztab Sprzeciwu Narodowego podjęły decyzję o intensyfikacji akcji protestacyjnych w obwodach. Pod koniec stycznia 2014

roku protestujący okupowali oraz kontrolowali siedziby dziesięciu obwodowych administracji państwowych (lwowskiej, wołyńskiej, żytomierskiej, rówieńskiej, tarnopolskiej, iwano-frankowskiej, chmielnickiej, winnickiej, czerniowieckiej, połtawskiej). Głównym żądaniem protestujących w tych obwodach była dymisja przewodniczących obwodowych administracji państwowych (Bilovytska i in., 2014). Z kolei czernihowska i zakarpaska państwowa administracja obwodowa były zablokowane przez uczestników Euromajdanu. Masowe protesty odbywały się w obwodach: kijowskim, kirowohradzkim oraz chersońskim (Vedernikova, 2014). W trzeciej dekadzie stycznia 2014 roku były podejmowane nieudane próby przejęcia kontroli nad jeszcze czterema państwowymi administracjami państwowymi: dniepropietrowską, zaporoską, mikołajowską oraz chersońską. Protestujący krótko okupowali także sumską oraz czerkaską obwodową administrację państwową, z których zostali wyparci przez funkcjonariuszy jednostek siłowych (*V Ukraini zakhopyly 10 obldierzhadministratsii (karta)*, 2014).

Równolegle z blokowaniem oraz okupacją obwodowych administracji państwowych odbywało się tworzenie regionalnych rad ludowych oraz jednostek samoobrony ludowej. Opozycyjny deputowany Jurij Syrotiuk ze „Swobody” stwierdził, że według stanu na 4 lutego 2014 roku na Ukrainie funkcjonowało 19 obwodowych rad ludowych i ponad 100 rejonowych (Byk, 2014). Według dziennikarskiego badania przeprowadzonego przez ukraińską agencję informacyjną Gławkom obwodowe rady ludowe prowadziły realną działalność na zachodzie, w centrum oraz na północy Ukrainy (Byk, 2014), gdzie opozycja miała swoich przedstawicieli w samorządach (obwody: wołyński, rówieński, lwowski, tarnopolski, chmielnicki, iwano-frankowski, zakarpacki, czerniowiecki, winnicki, połtawski, czerkaski, czernihowski, żytomierski, sumski). Rady ludowe utworzone w regionach nie miały jednolitej struktury. W niektórych obwodach stanowiły one zjednoczenia frakcji w radach deputowanych ludowych (obwodowych, rejonowych, miejskich), w innych – oprócz deputowanych należeli do nich również aktywiści społeczni (*V Uzhhorodi vyznachaly kryterii efektyvnosti Narodnykh rad*, 2014). Z kolei w Odessie, gdzie mityngi na rzecz poparcia Euromajdanu gromadziły tylko kilkuset uczestników, 28 stycznia 2014 roku działacze społeczni, artyści i dziennikarze założyli własną radę ludową (*V Odesi ponad 300 osib vyishly na mitynh na pidtrymku Yevromaidanu*, 2014). W Doniecku, Łuzańsku, Charkowie, Autonomicznej Republice Krymu protesty Euromajdanu (od samego początku) zrzeszały nielicznych uczestników (od kilkuset do kilku tysięcy). Demonstranci nie podejmowali prób okupowania administracji państwowych czy zakładania rad ludowych oraz byli prześladowani przez miejscowe władze. Z kolei we wschodnich i południowych obwodach oraz na Krymie władze terenowe organizowały wiece poparcia dla rządzących, tzw. Antymajdany,

i organizowały wyjazdy ich uczestników na akcje Antymajdanu, które odbywały się w Kijowie.

Sądy terenowe w tych obwodach, gdzie zostały powołane rady ludowe, uznały je za „bezprawne struktury”. Przedstawicielka Prokuratury Generalnej Ukrainy Iryna Zarubynska w sprawie obwodowych rad ludowych stwierdziła: „Na podstawie pozwów prokuratorów oraz decyzji sądów utraciły moc prawną decyzje podjęte przez organy samorządu terytorialnego w sprawie powołania ludowych rad oraz jednostek samoobrony ludowej” (Shtorhin, 2014). W konsekwencji ponad stu pozwów prokuratorskich moc prawną utraciło ponad 260 decyzji organów samorządu terytorialnego podjętych na podstawie postanowień terenowych rad ludowych (Shtorhin, 2014).

Z jednej strony liderzy opozycji złożyli uczestnikom Euromajdanu propozycję rozpoczęcia procesu kształtowania „ludowych organów władzy” (*Ukrainska opozytsiia zaiaivliaie pro namir stvoryty narodni orhany vlady*, 2014), co w praktyce oznaczałoby naruszenie Konstytucji Ukrainy (*V Uzhhorodi vyznachaly kryterii efektyvnosti Narodnykh rad*, 2014). Z drugiej zaś strony należy się zgodzić z Inną Wedernikową, że opozycyjne partie polityczne nie podjęły konkretnych działań w kierunku uczynienia z powołanej przez nie w Kijowie LRU czy regionalnych rad ludowych alternatywnych organów władzy (Vedernikova, 2014). Nadal brały one udział w posiedzeniach parlamentu – Rady Najwyższej Ukrainy, głosowaniach, składały własne projekty ustaw (choćabyż projekt ustawy dotyczący amnestii dla aresztowanych uczestników Euromajdanu (*Tiahnybok: Opozytsiia tsilu nich pratsiuvatyme nad variantom zakonu pro amnistiiu*, 2014), w którym opozycja zaproponowała bezwarunkowe uwolnienie uwięzionych protestujących) itp. Opozycja nie wytypowała również swoich oficjalnych przedstawicieli w regionalnych radach ludowych, nie nawiązała komunikacji z prezydentami miast popierającymi Euromajdan itp. (Vedernikova, 2014). Okupację siedzib administracji rządowej przez protestujących oraz regionalne rady ludowe liderzy opozycji wykorzystali do wzmocnienia swojej pozycji w procesie negocjacji z władzą (Vedernikova, 2014), które rozpoczęły się 22 stycznia 2014 roku.

Podsumowanie

Można zatem wnioskować, że podczas niedzielnego wiecu 19 stycznia 2014 roku opozycja zaproponowała rozpoczęcie procesu kształtowania „ludowych organów władzy”, żeby z jednej strony odpowiedzieć na eskalację napięcia spowodowaną uchwaleniem tzw. ustaw dyktatorskich z 16 stycznia 2014 roku (*Opozytsiia maie namir stvoryty narodni orhany vlady*, 2014), a z drugiej – aby nie utracić inicjatywy

i kontroli nad protestami po ich radykalizacji i niespełnieniu postulatów wyznaczenia jednego lidera Euromajdanu. Potwierdziła się hipoteza sformułowana we wstępie niniejszego artykułu.

Liderzy opozycji przedstawiali protestującym utworzenie LRU jako początek tworzenia się alternatywnych organów władzy. Jednakże zarówno zgodnie z *Deklaracją o proklamacji Ludowej Rady Ukrainy*, jak i z praktyką było to „zjednoczenie deputowanych ludowych” (*V Ukraini stvoreno Narodnu Radu zamist Verkhovnoi*, 2014) na poziomie centralnym (Rady Najwyższej Ukrainy) oraz regionalnym (rad obwodowych, rejonowych i miejskich) (Marchuk, 2014). Powołanie międzyfrakcyjnych koalicji, zjednoczeń jest dosyć rozpowszechnioną praktyką zarówno w parlamencie Ukrainy, jak i przedstawicielskich regionalnych organach samorządowych.

Terenowe rady ludowe utworzone na podstawie *Deklaracji o proklamacji Ludowej Rady Ukrainy* sprzyjały aktywizacji protestów w różnych regionach państwa (przede wszystkim na zachodzie, w centrum i na północy). Z punktu widzenia opozycji intensyfikacja protestów była niezbędna „ze względu na skierowanie do Kijowa dużej liczby jednostek siłowych z poszczególnych regionów państwa” (Koshkina, 2015, s. 185), a także dla wzmocnienia jej pozycji w negocjacjach z władzą. Zarówno LRU, jak i Sztab Sprzeciwu Narodowego oraz ZO „Majdan” promowały ideę przywrócenia redakcji Konstytucji Ukrainy z 2004 roku, która ostatecznie stała się podstawą zawarcia ugody między władzą a opozycją. Po „samoustąpieniu” W. Janukowycza z urzędu prezydenta Ukrainy (*Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy Pro samousunennia Prezydenta Ukrainy vid vykonannia konstytutsiinykh povnovazhen ta pryznachennia pozacherhovykh vyboriv Prezydenta Ukrainy*, 2014), jego ucieczce do Federacji Rosyjskiej, a także po przywróceniu redakcji Konstytucji Ukrainy z roku 2004 pod koniec lutego 2014 roku LRU została rozwiązana.

Bibliografia:

- Bilia Prezydii Narodnoi Rady – Yatseniuk, Tiahnybok ta Klychko*. (2014). Pobrane z: https://ipress.ua/news/u_prezydii_narodnoi_rady__yatsenyuk_tyagynybok_ta_klychko_40506.html.
- Bilovytska, N., Vertil, O., Halaur, S., Danylets, O., Zvoryhina, N., Ivashko, O., Kyrei, V., Kushch, P., Melnyk, V., Melnyk, O., Osoba, O., Shot, M., Cheban, O., Shchekun, L. (2014). *Pravo vulytsi ne zavzhdy ye pravom narodu*. Pobrane z: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/pravo-vulici-ne-zavzhdi-ye-pravom-narodu/>.
- Byk, O. (2014). *Khto vziav vladu u svoi ruky? Narodni Rady v oblychchiakh*. Pobrane z: <https://glavcom.ua/publications/123833-hto-vzjav-vladu-u-svoji-ruki-narodni-radi-v-oblichchjah.html>.

- Denysenko, V. (2021). *Formuvannia ta funktsionuvannia v Ukraini politychnoho rezhymu Viktora Yanukovycha (2010–2014 rr.)*. Zaporizhzhia: Vydavnychi Dim „Helvetyka”.
- Hale, H. (2015). *Patronal Politics: Eurasian Regime Dynamics in Comparative Perspective*. New York: Cambridge University Press.
- Hariaha, O., Hrebennikova, H., Dovhych, V., Dovhych, T., Machulska, O. (2014). Borys Tarasiuk: *Diahnoz – imperska batsyla...* Pobrane z: https://dif.org.ua/uploads/pdf/1401453139_3056.pdf.
- Hurska-Kowalczyk, L. (2022). Organisations Established by the Parliamentary Opposition during the Euromaidan in Ukraine. *Athenaeum. Polskie studia politologiczne*, 76, 173–186. DOI: <http://dx.doi.org/10.15804/athena.2022.76.09>.
- Ishchenko, V. (2015). *Uchast krainikh pravykh u protestakh Maidanu: sproma systematychnoi otsinky*. Pobrane z: <https://commons.com.ua/ru/uchast-krainih-pravyh-u-protestah-maidanu/>.
- Khronika Evromaidana: Revoliutsiia nachynaetsia s yelky*. (2013). Pobrane z: <https://www.unian.net/politics/857932-hronika-evromaydana-revolutsiya-nachinaetsya-s-elki.html>.
- Konstytutsiia Ukrainy. Pryiniata na piatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28 chervnia 1996 roku. (1996). Kyiv: Pravo.
- Koshkina, S. (2015). *Maidan. Nerasskazannaia istoriia*. Kiiev: Brait Star Pablyshynh.
- Leshchenko, S. (2013). *Maidan na kanikulakh*. Pobrane z: <https://www.pravda.com.ua/articles/2013/12/27/7008640/>.
- Marchuk, L. (2014). *Naivysshchymy predstavnytskymy orhanamy v zachidnykh oblastiakh Ukrainy zalyschaiutsia oblasni rady*. Pobrane z: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2014_3_23.
- Mistsia Revoliutsii Hidnosti: Yevropeiska ploshcha (vkhid do Ukrainskoho domu)*. (2022). Pobrane z: <https://www.maidanmuseum.org/uk/storinka/yevropeyska-ploshcha-vhid-do-ukrayinskogo-domu>.
- Nachalo maidana v Kyeve*. (2013). Pobrane z: <https://inturist.name/other/nachalo-majdana-v-kieve.html>.
- Narodna rada*. (2023). Pobrane z: <https://esu.com.ua/article-71226>.
- Narodna Rada obrala prezidiu skladi A. Iatseniuka, O. Tiahnyboka ta V. Klychka*. (2014). Pobrane z: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1296043-narodna-rada-obrala-prezidiyu-skladi-a-yatsenyuka-o-tyagniboka-ta-v-klichka>.
- Opozytsiia maie namir stvoryty narodni orhany vlady*. (2014). Pobrane z: <https://ukranews.com.ua/news/227594-opozyciya-maye-namir-stvoryty-narodni-organy-vlady>.
- Opozytsiia spodivaietsia, shcho Maidan stoiatyme do prezidentskykh vyboriv*. (2014). Pobrane z: <https://racurs.ua/ua/n20668-opozyciya-spodivaietsya-scho-maydan-stoyatyme-do-prezidentskyh-vyboriv.html>.
- Opozytsiia zi steny zaproponovala Maidanu novyi plan dii*. (2014). Pobrane z: <https://tsn.ua/politika/opozyciya-zi-sceni-zaproponovala-noviy-plan-diy-330146.html>.
- Opozytsiini lidery oholosyly plan dii shtabu natsionalnogo sprotyvu*. (2013). Pobrane z: <https://www.radiosvoboda.org/a/25185495.html>.
- Panchyshyn, O. (2014). *Maidan maie buty aktyvnyi do vyboriv prezidenta, – Yatseniuk*. Pobrane z: https://zaxid.net/maydan_maye_buti_aktivniy_do_viboriv_prezidenta_yatsenyuk_n1300335.
- Plan dii Maidanu: Alternatyvni Rada, uriad, Konstytutsiia i militsiia*. (2014). Pobrane z:

https://espreso.tv/article/2014/01/19/plan_diy_maydanu_alternatyvni_rada_uryad_konstytuciya_i_miliciya.

Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy Pro samousunennia Prezydenta Ukrainy vid vykonання konstytutsiinykh povnovazhen ta pryznachennia pozacherovykh vyboriv Prezydenta Ukrainy. (2014). *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, 11, poz. 158. Pobrane z: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757-18>.

Rada Narodowa wybrała na członków prezydium Kliczkę, Jaceniuka i Tiahnyboka. (2014). Pobrane z: <https://www.polukr.net/blog/2014/01/rada-narodowa-wybrala-na-czlonkow-prezydium-kliczke-jaceniuka-i-tiahnyboka/>.

Richnysia Maidanu – opytuvannia hromadskoi ta ekspertnoi dumky. (2014). Pobrane z: <https://dif.org.ua/article/richnitsya-maydanu-opituvannya-gromadskoi-ta-ekspertnoi-dumki>.

Rudenko, Ye., Sarakhman, E. (2020). *Kulturnyi kod Maidana. Kto pridumal „Nebesnuu sotniu”, „Revoliutsiiu Dostoinstva”, i kak „Plyne kacha” stala vtorym himnom*. Pobrane z: <https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2020/02/21/7241172/>.

Semenovych, O., Nychyporuk, I., Ilchuk, O. (2014). *Yaki nadii pokladyut na Narodnu Radu sobodennia rivnenski aktyvisty*. Pobrane z: <https://rivne1.tv/news/30893-yaki-nadii-pokladyut-na-narodnu-radu-sohodennya-rivnenski-aktivisti>.

Shtorhin, I. (2014). *Narodni rady: narodovladdia chy „protypavni utvorennia”?*. Pobrane z: <https://www.radiosvoboda.org/a/25264645.html>.

Slava Nebesni Sotni. (2022). Pobrane z: <https://sites.google.com/site/slavanebesnijsotni/home/evromajdan>.

Studenty peredaly stometrovyi lyst z vymohamy yevrointehratsii na Bankovu. (2013). Pobrane z: <https://tyzhden.ua/News/95033>.

Tiahnybok: Opozytsiia tsilu nich pratsiuvatyme nad variantom zakonu pro amnistiiu. (2014). Pobrane z: <https://tyzhden.ua/tiahnybok-opozytsiia-tsilu-nich-pratsiuvatyme-nad-variantom-zakonu-pro-amnistiiu/>.

Tumanova, T. (2014). *Narodna Rada stvorila Antykoruptsiinyi Komitet*. Pobrane z: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1297804-narodna-rada-stvorila-antikoruptsiyniy-komitet>.

Tyshchuk, O. (2014). *Yatseniuk: Lider sprotyvu – ukrainskyi narod*. Pobrane z: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/polituka/20140119-1500587/>.

U Budynku profspilok vidbulysia Ustanovchi zbory Narodnoi Rady Ukrainy. (2014). Pobrane z: <https://ukrslovo.net/ukraine/18033.html>.

Uhoda pro vrehuliuvannia kryzy v Ukraini. (2014). Pobrane z: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS22103>.

Ukrainska opozytsiia zaiavliaie pro namir stvoryty narodni orhany vlady. (2014). Pobrane z: <https://interfax.com.ua/news/general/186458.html>.

Vedernikova, I. (2014). *Partiia bez rehioniv*. Pobrane z: <https://zn.ua/ukr/internal/partiya-bez-regioniv-.html>.

Vid Maidanu-taboru do Maidanu-sichi: shcho zminylosia?. (2014). Pobrane z: <https://dif.org.ua/article/vid-maydanu-taboru-do-maydanu-sichi-shcho-zminilosya>.

V Odesi ponad 300 osib vyishly na mitynh na pidtrymku Yevromaidanu. (2014). Pobrane z: <https://www.unian.ua/politics/877786-v-odesi-ponad-300-osib-viyshli-na-miting-na-pidtrimku-evromaidanu.html>.

- V opozytsii proholosyly stvorennia Narodnoi rady.* (2014). Pobrane z: <https://www.unian.ua/politics/875372-v-opozitsiji-progosili-stvorennya-narodnoji-radi.html>.
- V Ukraini stvoreno Narodnu Radu zamist Verkhovnoi.* (2014). Pobrane z: <https://www.pravda.com.ua/news/2014/01/22/7010781/>.
- V Ukraini zakhopyly 10 oblderzhadministratsii (karta).* (2014). Pobrane z: <https://pogliad.ua/news/chernivtsi/v-ukrayini-zahopili-10-oblderzhadministracyi-karta-178128>.
- V Uzhhorodi vyznachaly kryterii efektyvnosti Narodnykh rad.* (2014). Pobrane z: <http://www.mukachevo.net/ua/news/view/87557>.
- Vysnovok „Pro konstytutsiinu sytuatsiiu v Ukraini”.* (2010). Pobrane z: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a36.
- Way, L. A. (2019). *Dealing with Territorial Cleavages. The Rise and Fall of Ukraine’s Faustian Bargain.* Pobrane z: https://forumfed.org/wp-content/uploads/2019/06/OPS_40_Ukraine.pdf.
- Wilson, A. (2014). *Ukraine Crisis: What it Means for the West.* New Haven–London: Yale University Press.
- Zadorozhnii, O. (red.). (2015). *Ukrainska revoliutsiia hidnosti, ahresiia RF i mizhnarodne pravo.* Kyiv: K.I.S.
- Zavhorodnia, I. (2014). *Opozytsiia na Maidani oholosyla pro formuvannia „narodnykh orhaniv vlady”.* Pobrane z: <https://www.dw.com/uk/опозиція-на-майдані-оголосила-про-формування-народних-органів-влади/a-17372499>.